

Asia: VN/195/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle työturvallisuuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle työturvallisuuslain muuttamisesta

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi työturvallisuuslakia. Tässä lausunnossa keskitytään esitysluonnoksen keskeisiin ehdotuksiin, jotka koskevat muutoksia työturvallisuuslain 10 §:ään ja 30 §:ään. Työn vaarojen selvittämistä ja arviointia koskevaa työturvallisuuslain 10 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että säännöksen 1 momenttiin lisättäisiin työajan ulkopuolella tapahtuva työhön liittyvä matkustaminen työn vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa nimenomaisesti huomioon otettavaksi seikaksi. Työturvallisuuslain 30 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka perusteella tilanteissa, joissa yötyötä tekevän työntekijän työtehtävien vaihtaminen tai siirtyminen päivätyöhön ei ole mahdollista, työnantajan olisi selvitettävä, voidaanko työn kuormitustekijöitä vähentää muilla toimenpiteillä. Lisäksi työntekijälle säädettäisiin oikeus pyynnöstään saada työnantajalta selvitys seikoista, joiden vuoksi työtehtävien vaihtaminen tai siirtyminen päivätyöhön ei ole mahdollista.

Esityksen tavoitteena on vähentää niitä työntekijän terveydelle aiheutuvia haittoja, jotka ovat seurausta työajan ulkopuolella tapahtuvan matkustamisen aiheuttamasta sidonnaisuudesta työhön. Yötyötä koskevien muutosten tavoitteena on parantaa yötyötä tekevien työntekijöiden mahdollisuuksia terveytensä puolesta työskennellä pidempään työkykyisenä ja pysyä työmarkkinoiden käytettävissä sekä ehkäistä toisaalta yötyöstä aiheutuvaa terveysvaaraa.

Työturvallisuuslain 10 §:n ehdotettu muutos

Työn vaarojen selvittämistä ja arviointia koskevaa työturvallisuuslain 10 §:ää ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että säännöksen 1 momenttiin lisättäisiin työajan ulkopuolella tapahtuva

työhön liittyvä matkustaminen työn vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa nimenomaisesti huomioon otettavaksi seikaksi

Työajan ulkopuolella tapahtuvasta matkustamisesta mahdollisesti aiheutuvan haitallisen kuormituksen ehkäiseminen on otettu huomioon työaikalaisissa. Työaikalain 3 §:n 3 momentin mukaan työnantajan velvollisuuteen ehkäistä työajan ulkopuolella tapahtuvaan matkustamiseen liittyvää liiallista rasitusta sovelletaan, mitä työturvallisuuslain 10, 13 ja 25 §:ssä säädetään.

Työajan ulkopuolella tapahtuvasta matkustaminen työn kuormitustekijänä korostuu erityisesti niiden työntekijöiden osalta, joilla työhön sisältyy runsaasti matkustamista. Esitysluonnoksen mukaan työsuojeluviranomaisten valvonnassa liittyen työturvallisuuslain v. 2013 muutoksen toteutukseen ei pääsääntöisesti havaittu, etteikö työajan ulkopuolista matkustusta olisi tunnistettu vaarojen arvioinnissa erityisesti osana työajoista johtuvia haittatekijöitä. Ongelmaksi on osoittautunut, ettei tunnistaminen aina johda riittäviin konkreettisiin korjaustoimenpiteisiin. Työturvallisuuslain 10 §:n ehdotettu muutos täsmentää ja selkiyttää säännöksen soveltamista, mitä voi pitää perusteltuna, jos se johtaa paremmin myös korjaustoimenpiteisiin.

Esitysluonnokseen sisältyy tilastotietoa tehdyistä kotimaan ja ulkomaan työmatkoista. Esimerkiksi vuonna 2018 kotimaassa tehtiin 3,5 ja ulkomaille 2,1 miljoonaa yöpymisen sisältänyttä työmatkaa. Tarkkaa tilasto- tai tutkimustietoa ei ole siitä, kuinka paljon työhön liittyvästä matkustamisesta tapahtuu työaikalain tarkoittamassa mielessä työajalla ja kuinka paljon työajan ulkopuolella.

Taloudellisissa vaikutuksissa tulee huomioida työnantajille lakimuutoksesta mahdollisesti koituvat lisäkustannukset, mutta myös mahdolliset hyödyt. Esitysluonnoksen mukaan ehdotettu täsmennys ei merkittävästi lisäisi työnantajien kustannuksia. Kustannuksiin vaikuttavat osaltaan myös minkälaisiin toimenpiteisiin vaarojen selvitys ja arviointi johtavat. Työajan ulkopuolisena aikana tapahtuvaan matkustamiseen liittyvä vaarojen entistä parempi selvittäminen ja arviointi voivat myös hyödyttää työnantajaa, mikäli arvioinnin lopputuloksena löydetään toimivia keinoja haitallisen kuormituksen poistamiseksi tai vähentämiseksi ja siten vähennetään esimerkiksi sairauspoissaoloja. Työajan ulkopuolista matkustamista koskevat järjestelyt voivat vaikuttaa työntekijöiden työtyytyväisyyteen ja sitä kautta myös työnantajaorganisaation tuottavuuteen ja tehokkuuteen. Esitysluonnoksessa todetaan, ettei taloudellisten hyötyjen ja haittojen esittäminen luotettavalla tavalla täsmällisesti ole mahdollista.

Keskeisiä ovat myös lakimuutoksen vaikutukset työntekijöille. Lakimuutoksella voi olla merkitystä työntekijöiden terveyteen ja hyvinvointiin, jos työhön liittyvä matkustaminen työn vaarojen selvittämisessä ja arvioinnissa nimenomaisesti huomioon otettavaksi seikkana johtaa nykyistä paremmin myös korjaustoimenpiteisiin, joilla vähennetään siitä aiheutuvaa haitallista kuormitusta työntekijöille.

Työturvallisuuslain 30 §:n ehdotettu muutos

Esitysluonnoksessa työturvallisuuslain 30 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka perusteella tilanteissa, joissa yötyötä tekevän työntekijän työtehtävien vaihtaminen tai siirtyminen päivätyöhön ei ole mahdollista, työnantajan olisi selvitettävä, voidaanko työn kuormitustekijöitä vähentää muilla toimenpiteillä. Lisäksi työntekijälle säädettäisiin oikeus pyynnöstään saada työnantajalta selvitys seikoista, joiden vuoksi työtehtävien vaihtaminen tai siirtyminen päivätyöhön ei ole mahdollista.

Työvoimatutkimuksen mukaan yötyötä teki vuonna 2019 noin 14 prosenttia palkansaajista (Taskinen 2020), mitä voi pitää merkittävänä osuutena. Vuonna 2020 voimaan tulleella työaikalalla laajennettiin yötyön käytön mahdollisuuksia. Yötyön määrä vaihtelee paljon toimialojen välillä ja eroja löytyy myös sukupuolen mukaisessa jakaumassa.

Tutkimuskirjallisuuden perusteella yö- ja vuorotyöllä on selkeitä negatiivisia vaikutuksia työntekijöiden terveyteen (esim. Costa 1996). Työvuorojen ja työajan sijoittuminen epäsosiaaliisiin aikoihin voi aiemman tutkimuksen (ks. meta-analyysi Albertsen et al. 2008) mukaan heikentää työn ja muun elämän yhteensovittamista, joka vähentää työtyytyväisyyttä ja työhyvinvointia. Yö- ja vuorotyön negatiiviset terveysvaikutukset korostuvat ikääntyneillä työntekijöillä. Negatiiviset vaikutukset terveyteen voivat vahvistaa toisiaan pitkällä aikavälillä ja johtaa työntekijöiden ennenaikaiseen eläköitymiseen.

Esitysluonnoksen mukaan työnantajan mahdollisuuteen järjestää yötyötä tekeväälle työntekijälle muuta työtä kuin yötyötä, esimerkiksi päivätyötä tai vaihtaa joko kokonaan tai osittain yötyötä tekevän työntekijän työtehtäviä, vaikuttaa toiminnan laajuus ja työpaikan koko ja henkilöstömäärä sekä yleensä työpaikanolosuhteet kokonaisuudessaan sekä muiden työntekijöiden valmius siirtyä korvaavasti yötyöhön. Silloin kun siirtyminen ei ole mahdollista, on tärkeää, että työnantajalla on velvollisuus selvittää, voidaanko työn kuormitustekijöitä vähentää muilla toimenpiteillä kuten esimerkiksi toimivaksi osoittautuneella terveyttä tukevalla eli ergonomisella työvuorosuunnittelulla. On hyvä, että lakiin tulee tämä lisäys, vaikka nykyiselläänkin työterveyslakiin sisältyy työnantajan yleinen huolehtimisvelvoite (8 §).

Lakimuutoksella voi ajatella olevan merkitystä työntekijöiden terveyteen ja työkykyyn, jos yötyössä jatkavan työn kuormitustekijöitä pystytään näin paremmin vähentämään ja ehkäisemään yötyöstä aiheutuvaa terveysvaaraa. Yötyötä teettävien työnantajien kustannuksiin vaikuttavat kuinka paljon tällaisia tilanteita esiintyy ja millaisiin toimenpiteisiin selvitys johtaa.

Kaikkiaan olisi hyvä myös jälkikäteen arvioida muutosten vaikuttavuutta.

Merja Kauhanen

Erikoistutkija

Palkansaajien tutkimuslaitos

Kirjallisuus

Albertsen, K. & Rafnsdottir, G.L. & Asbjörn, G. & Tomasson, K. (2008). Workhours and worklife balance, Scandinavian Journal of Work, Environment and Health, Supplement Suppl(5).

Costa, G. (2006). The impact of shift and night work on health, Applied Ergonomics, Vol 27(1):9-16.

Taskinen, P. (2020). Yötöitä tekee lähes 400 000, osa tehnyt vuosikymmeniä

<http://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2020/yotoita-tekee-lahes-400-000-osa-tehnyt-vuosikymmenia/>

Kauhanen Merja
Palkansaajien tutkimuslaitos